Makroiqtisadiyyat

3) ÜDM nə deməkdir və iqtisadiyyatda nəyi ölçür? ÜDM-in tərkib hissələrinə qısaca nümunələr verin və məsələni həll edin.

Bir maliyyə ili üçün ölkənin iqtisadi məlumatları aşağıdakı kimidir:

İstehlak xərcləri (C) = $7 trilyon manat

İnvestisiya xərcləri (1)= $4 trilyon manat

Dövlət xərcləri (G)= $5 trilyon manat

İxrac (X)= $3 trilyon manat

İdxal (İM)= $2 trilyon manat

a) Xərc üsulundan istifadə edərək ÜDM-i hesablayın.

b) Əgər ixrac 10% artarsa, idxal isə 5% azalarsa, ÜDM necə dəyişəcək?

a) ÜDM (Y) İstehlakın (C), İnvestisiyanın (İ), Dövlət Xərclərinin(G), Xalis İxracatın (NX) cəminə bərabərdir.

Y = C + I+ G + NX

C=7 trilyon

İ=4 trilyon

G=5 trilyon

NX = ixrac-idxal = 3-2=1 trilyon

Y= 7+4+5+1=17 trilyon

b) ixrac3 trilyon

3×1.1=3.3

10 faiz artarsa, 3.3 trilyon olar

İdxal 2 trilyon

2×0.95=1.9

5 faiz azalarsa, 1.9 trilyon olar

NX=3.3-1.9=1.4

Y= 7+4+5+1.4=17.4

17.4-17=0.4

ÜDM 0.4 trilyon(400 milyard) artar

4) İşsizliyin iqtisadiyyata mənfi təsirlərini izah edin və məsələni həll edin. Bir ölkədə ümumi əhali 250 milyon nəfərdir. İşçi qüvvəsində iştirak nisbəti 65%, işsizlik səviyyəsi isə 6%-dir: Əgər 152,75 milyon insan işləyirsə, aşağıdakıları müəyyən edin:

a)İşçi qüvvəsinin ölçüsü nə qədərdir?

b)Neçə nəfər işsizdir?

c)Neçə nəfər işçi qüvvəsinə daxil deyildir?

a)İşçi qüvvəsi= 250x0.65= 162.5

b) İşsizlik səviyyəsi 6% təşkil edir. Bu isə o deməkdir ki, işçi qüvvəsinin 6%-i işsizdir.

İşsizlik səviyyəsi= 162.5×0.06= 9.75 milyon

c)İşçi qüvvəsinə daxil olmayan əhali ümumi əhalidən işçi qüvvəsi çıxılmaqla tapılır. 250-162.5= 87.5 milyon

5) Nominal ÜDM, real ÜDM və ÜDM deflyatorunun mahiyyətini izah edin və məsələni həll edin. Cədvəldəki məlumatlara əsasən 2016-ci ilin deflyatorunu hesablayın:

İllər	2015		2016	
Əmtəə	Qiymət	Miqdar	Qiymət	Miqdar
X əmtəəsi	10	40	12	80
Y əmtəəsi	6	60	9	75
Z əmtəəsi	4	40	8	60

Nominal ÜDM istehsal olunmuş əmtəə və xidmətlərin cari qiymətlərlə məcmu dəyərləndirilməsinə deyilir.

Real ÜDM istehsal olunmuş əmtəə və xidmətlərin baza ilindəki qiymətlərlə məcmu dəyərləndirilməsinə deyilir, yəni inflyasiyanın təsirindən "təmizlənən" ÜDM.

ÜDM deflyatoru= (nominal ÜDM/ real ÜDM) X 100%

1. Nominal ÜDM (2016(cari ilin) qiymətləri ilə)

- X: 12 × 80 = 960
- Y: 9 × 75 = 675
- Z: 8 × 60 = 480

960 + 675 + 480 = 2115

2. Real ÜDM (2015(baza ilinin) qiymətləri ilə)

- X: 10 × 80 = 800
- Y: 6 x 75 = 450
- Z: 4 × 60 = 240

800+ 450 + 240 = 1490

ÜDM deflyatoru= (2115/ 1490) X 100% =141.9%

18) Milli, şəxsi və dövlət əmanətlərinin məzmununu və onların arasındakı əlaqəni izah edin. Nəzəri iqtisadiyyatda aşağıdakı makroiqtisadi əlaqələr tətbiq olunur:

ÜDM (Y) = 12,000

İstehlak (C) 8,000

Dövlət xərcləri (G) = 2,000

Vergilər (T) = 3,500

a) Özəl əmanət, dövlət əmanəti və milli əmanətləri hesablayın.

b) Əgər investisiya (I) qapalı iqtisadiyyatda milli əmanətlərə bərabər olmalıdırsa, investisiyanın səviyyəsini hesablayın.

c) Fərz edək ki, dövlət vergiləri dəyişmədən xərcləri 700 artırdı. Dövlət və milli əmanətlərlə necə dəyişəcəkdir?

a)

ÜDM (Y ilə işarə olunur) dörd növ xərc komponentinə bölünür: istehlak (C), investisiya (İ), dövlət xərcləri (G), və xalis ixrac (NX). Buna görə də:

Y = C+I+G+ NX.

Qapalı iqtisadiyyat beynəlxalq ticarətdə iştirak etmir. Qapalı iqtisadiyyat beynəlxalq ticarətdə iştirak etmədiyi üçün, idxal və ixrac həcmi sıfıra bərabərdir. Buna görə də, xalis ixrac (NX) da sıfıra bərabərdir.

Y = C+İ+G

↓

Y-C-G=I

Bu tənliyin sol tərəfi (Y - C - G), istehlak və dövlət xərclərini çıxdıqdan sonra qalan məcmu gəlirdir. Bu məbləğə milli əmanətlər, və ya sadəcə əmanətlər deyilir və S ilə işarə olunur.

Y-C-G=S

↓

İ=S

Milli əmanətləri iki cür yaza bilərik:

S=Y-C-G və ya S = (Y-T-C) + (T - G).

T hərfi ilə dövlətin ailə təsərrüfatlarından topladığı vergilərlə, dövlətin ailə təsərrüfatlarına verdiyi qarşılıqsız ödənişlərin (Sosial sığorta və maddi yardımlar kimi) fərqini işarə edirik

Milli əmanətlər iki hissəyə bölünür:

özəl əmanətlər (Y - T - C) və dövlət əmanətləri (T - G)

özəl əmanət =(Y-T-C)= 12000-3500-8000=500

dövlət əmanəti =(T-G)= 3500-2000=500

milli əmanətlər =(Y - T - C) + (T - G)=(12000-3500-8000)+(3500-2000)=2000

b) investisiya səviyyəsi= milli əmanətlər(İ=S)=2000

c) dövlət xərcləri=2000+700=4700

yeni dövlət əmanəti=3500-2700=800

yeni milli əmanət= 500+800=1300

20) Tutaq ki, iqtisadiyyatda borc kapitalı bazarı aşağıdakı funksiyalarla xarakterizə olunmuşdur (milyard manatla):

Bore kapitalının təklifi S(r) = 400 +300 r

Borc kapitalına olan tələb D(r) =1000-200 r

a) Tarazlıq faiz dərəcəsini və borc kapitalının tarazlıq miqdarını hesablayın.

b) İndi fərz edək ki, hökumət büdcə kəsiri ilə üzləşir və hər faiz dərəcəsi ilə borc verilə bilən vəsaitlərin təklifini 180 milyard azaldır. Yeni tarazlıq real faiz dərəcəsini və borc verilə bilən vəsaitlərin tarazlıq miqdarını tapın.

a)İlk növbədə tələb və təklifi bərabərləşdiririk

400+300r=1000-200r

500r=600

R=1.2% (tarazlıq faiz dərəcəsi)

400+300×1.2= 760 (tarazlıq miqdarı)

b)Təklif 180 milyard azalarsa, 400+300r-180=220+300r

220+300r=1000-200r

500r=780

R=1.56% (tarazlıq faiz dərəcəsi)

220+300×1.56=688 (tarazlıq miqdarı)

23) Hazırda ölkənin real ÜDM-i illik 7% artır.

a) 70 qaydasından istifadə edərək, ölkənin real ÜDM-nin iki dəfə artması üçün neçə il lazım olacağını təxmin edin. Hesablamalarınızı göstərin.

b) Tutaq ki, artım tempi birdən-birə ildə 5%-ə enir. Bu, iqtisadiyyatın ikiqat artması üçün tələb olunan vaxta necə təsir edir? Yeni təxmini hesablayın. c) Makroiqtisadi təhlildə 70 qaydasının əhəmiyyətini izah edin. Onun məbdudiyyətləri nələrdir?

a) 70 qaydasına əsasən, əgər hər hansı kəmiyyət ildə x faiz artırsa, onda həmin kəmiyyət təxminən 70/x ildə iki dəfə artır

x= illik artım faizi

70/7 = 10 il

Deməli, real ÜDM təxminən 10 ilə 2 dəfə artar.

b)70/ 5 = 14 il

İqtisadiyyatın ikiqat artması üçün lazım olan vaxt 4 il artaraq 14 il təşkil edəcək.

24) Pulun cari və gələcək dəyərlərinin məzmununu izah edin. Fərz edək ki, ,bu bu gün bank hesabına 8% dərəcəsi ilə 100000 manat depozit yatırırsınız. 4 ildən sonra bu məbləğ nəyə bərabər olacaq

Gələcək dəyər=$(1+ r)^n$×Cari dəyər

R (faiz dərəcəsi)= 8%

Depozit =100000

N (illərin sayı)=4

$(1+0.08)^4$×100000=136048.9

28) Təsəvvür edin ki, ÜDM 12 trilyon, vergilər 2,5 trilyon özəl əmanətlər 0,9 trilyon, dövlət əmanətləri isə 0,4 trilyon dollardır. Bu iqtisadiyyatın qapalı olduğunu nəzərə alaraq, istehlak (C), dövlət xərcləri (G), milli əmanətlər (S) və investisiya rəqəmlərini hesablayın

ÜDM (Y)=12 trilyon

T=2.5 trilyon

Milli Əmanətlər (S)= Özəl əmanətlər+ Dövlət əmanətləri

S=0.9+0.4 =1.3 trilyon

İ=S=1.3 trilyon

Dövlət əmanətləri=T-G

0.4=2.5-G

G=2.5-0.4=2.1 trilyon

Y = C + I + G

12= C+1.3+2.1

C=8.6 trilyon

29) Fərz edək ki, ölkədə:

Ümumi Gəlir (ÜDM) (Y) = $20,000

Vergilər (T) = 6000 manat

Dövlət Xərcləri (G) = = 9000 manat

İstehlak (C) = 10000 manat

a) Büdcə kəsiri

b) Milli əmanətləri

c) Dövlət əmanətlərini

d) İnvestisiyaları hesablayın.

a)T-G=dövlət əmanəti

6000-9000=-3000

Yəni büdcə kəsiri=3000

b)S=(Y-T-C)+(T-G)=(20000-6000-10000)+(6000-9000)=4000-3000=1000

c)Dövlət əmanətləri=T-G=6000-9000=-3000

d) İnvestisiya=milli əmanətlər=1000

30) Səmərəli bazarlar hipotezini izah edin (bu nəzəriyyənin tərəfdarları və əlehdarlarının əsas arqumentlərini göstərməklə) Məsələni həll edin.

İnvestorun investisiya etmək üçün 200.000 dolları var və onu istiqrazlar və səhmlər arasında bölüşdürmək istəyir. İnvestorun riskə dözümlülüyünü nəzərə alaraq, onlar 30%-ni istiqrazlara, 20%-ni isə səhmlərə yatırmağa qərar verirlər. İstiqrazların gözlənilən gəliri 8%, səhmlərin isə 20% gözlənilən gəliri varsa, investorun portfelində

gözlənilən gəliri hesablayın.

200000×0,3=60000(istiqraz)

200000×0,2=40000(səhm)

60000+40000=100000

Portfeldən gözlənilən gəlir=0,6x0,08+0,4x0,2=12.8%

12800

32) Hər hansısa bir qapalı iqtisadiyyatla bağlı funksiyalar aşağıdakı formada verilmişdir. Bu iqtisadiyyatda istehsalın ümumi həcmi nə qədərdir?

Md = 12Y – 240i	I = 200 – 9i + 0,1Y
Ms = 5400	T = 800
C = 90 + 0,7(Y – T)	G = 400

Cədvəldə verilmiş Y ümumi istehsal həcmi, ümumi gəliri; C istehlak miqdarını; Y T xərclənəbilən gəliri; G= dövlət xərclərini; I = real investisiya miqdarını; T= vergiləri; Md = pul tələbini; Ms = pul təklifini; i = nominal faiz dərəcəsini təmsil etməkdədir.

Md=Ms

12Y-240i=5400

Y-20i=450

Y=450+20i

Y=C+I+G=90+0.7Y-0.7T+200-9i+0.1Y+400=90+400+200-560-9i+0.8Y

Y=130-9i+0.8Y

0.2Y=130-9i

Y=650-45i

450+20i=650-45i

$65i=200$

$i=200/65$

$Y=450+20i=450+20\times(200/65)=511.5$